

Utbildningsutskottets betänkande

1980/81: 21

med anledning av proposition 1980/81: 100 såvitt gäller anslag till centrala och regionala myndigheter för högskolan, m. m., jämte motioner

NIONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1980/81: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet Högskolan och forskning, punkterna D 1–D 4, D 24–D 29 samt D 31–D 35 jämte motioner.

Vidare behandlas under punkt 6 i betänkandet proposition 1980/81: 85 i vad avser utbildningsbidrag för doktorander.

1. Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader. Regeringen har under punkt D 1 (s. 401–404) föreslagit riksdagen att till Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 53 593 000 kr.

Motionen

1980/81: 1319 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

3. att riksdagen uttalar sig för att det s. k. högskoleprovet avskaffas.

(Yrkandena 1 och 2 d–g behandlar utskottet i betänkande 1980/81: 20. Övriga yrkanden behandlar utskottet i annat sammanhang.)

Utskottet

Skolöverstyrelsen (SÖ) och universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i en gemensam framställning till regeringen föreslagit att en permanent organisation för högskoleprovet införs. Antalet deltagare i provet ökar, och detta tyder enligt ämbetsverken på att provet är etablerat bland dem som har intresse för högskoleutbildning.

I budgetpropositionen föreslår föredragande statsrådet att ansvaret för högskoleprovet förs över från SÖ till UHÄ, och han beräknar medel för verksamheten under det nu aktuella anslaget.

I motion 1980/81: 1319 föreslås att riksdagen uttalar sig för att *högskoleprovet avskaffas* (yrkande 3).

Vid behandlingen vid föregående riksmöte av frågan om ändringar i reglerna för tillträde till högskoleutbildning uttalade utskottet att det inte

1 Riksdagen 1980/81. 14 saml. Nr 21

Kartong: S. 1, rad 4 Står: samt – – – D 34 Rättat till: D 24–D 29 samt D 31–D 35

S. 5, rad 16 Står: 1620 Rättat till: 1600

fanns anledning ompröva de grundläggande principerna för behörighets- och urvalsreglerna för högskolan (prop. 1979/80:158, UbU 1979/80: 38, rskr 1979/80:424). Högskoleprovet, som är frivilligt, används som ett urvalsinstrument vid antagningen till högskolan. Enligt uppgift återopades provet vid antagningen inför vårterminen 1980 av omkring en tredjedel av de sökande i kvotgrupp IV. Utskottet kan därför inte ansluta sig till kravet på ett avskaffande av högskoleprovet. Yrkande 3 i motion 1980/81: 1319 bör avslås av riksdagen.

Utskottet har inget att erinra mot medelsberäkningen under anslaget.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande avskaffande av högskoleprovet avslår motion 1980/81: 1319 yrkande 3,
2. att riksdagen till *Universitets- och högskoleämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 53 593 000 kr.

2. Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. Regionstyrelserna för högskolan. Regeringen har under punkterna D 2 och D 3 (s. 404–406) föreslagit riksdagen att

1. till Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m. för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 3 299 000 kr.,
2. till Regionstyrelserna för högskolan för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 11 019 000 kr.

Motionerna

1980/81: 746 av Ingrid Sundberg (m) och Olle Aulin (m) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att riksdagen avslår regeringens förslag om medelstilldelning till regionstyrelserna.

(Yrkande 1 behandlar utskottet i betänkande 1980/81: 20.)

1980/81: 1279 av Georg Andersson (s) och Christer Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen under anslaget Regionstyrelserna för högskolan anvisar ett med 300 000 kr. förhöjt belopp i förhållande till regeringens förslag samt att motsvarande minskning sker av anslaget Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.

Utskottet

Utskottet har i betänkande UbU 1980/81: 20 föreslagit att riksdagen skall avslå yrkande 1 i motion 1980/81: 746 om avskaffande av regionstyrelserna. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet ett följdyrkande i nämnda motion om att medel till regionstyrelserna för verksamheten inte skall anvisas budgetåret 1981/82.

Föredragande statsrådet framhåller i budgetpropositionen att det är angeläget att regionstyrelserna kan genomföra viss egen utredningsverksamhet och att det bör vara möjligt för dem att genom omprioriteringar kunna få utrymme för detta inom ramen för anvisade medel.

I motion 1980/81: 1279 föreslås att anslaget för utredningar till UHÄ minskas med 300 000 kr. och att regionstyrelserna tillförs motsvarande medel för sin utredningsverksamhet.

Utskottet anser att det inte är möjligt att minska de utredningsresurser som UHÄ föreslås få disponera budgetåret 1981/82. Utskottet grundar denna sin bedömning på att UHÄ nu har att fullfölja flera övergripande planeringsuppgifter för högskolan, vilket också understrukits av föredragande statsrådet i budgetpropositionen. Däremot bör det, som denne framhållit, vara möjligt för regionstyrelserna att göra omprioriteringar av sina resurser så att de kan bedriva en effektiv planerings- och utredningsverksamhet. Utskottet tillstyrker därför att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81: 746 yrkande 2 och 1279 godkänner de medelsanvisningar som föreslås under förevarande anslag.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motion 1980/81: 1279 i denna del till *Universitets- och högskoleämbetet: Utredningar m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 3 299 000 kr.,
2. att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81: 746 yrkande 2 och 1980/81: 1279 i denna del till *Regionstyrelserna för högskolan* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 11 019 000 kr.

3. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 4 (s. 406–407) och hemställer

att riksdagen till *Utrustningsnämnden för universitet och högskolor* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 7 787 000 kr.

4. Kungl. biblioteket m. fl. anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 24–D 29 (s. 550–556) och hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att godkänna avtalet mellan staten och Liber Förlag/Allmänna Förlaget i vad avser produktionsstöd för utgivning av Svensk bokenkatalog,
2. att riksdagen till *Kungl. biblioteket* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 31 459 000 kr.,
3. att riksdagen till *Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 2 173 000 kr.,
4. att riksdagen till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 711 371 000 kr.,

5. att riksdagen medger att under budgetåret 1981/82 lån får beviljas till studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 5 000 000 kr.,
6. att riksdagen till *Lån till studentkårlokaler* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.,
7. att riksdagen till *Redovisningscentralerna vid universiteten* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
8. att riksdagen till *Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

5. Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer. Ersättning åt vissa ledamöter i tjänsteförslagsnämnder m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 31 och D 32 (s. 558–559) och hemställer

1. att riksdagen till *Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 2 700 000 kr.,
2. att riksdagen till *Ersättning åt vissa ledamöter i tjänsteförslagsnämnder m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 4 650 000 kr.

6. Utbildningsbidrag för doktorander. Regeringen har under punkt D 33 (s. 559–560) föreslagit riksdagen att till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 78 144 000 kr.

Vidare har regeringen i proposition 1980/81:85, såvitt nu är i fråga, föreslagit riksdagen att godkänna vad som i propositionen förordats om utbildningsbidrag för doktorander (yrkande 4).

(Propositionen i övrigt behandlas av arbetsmarknadsutskottet.)

Motionerna

1981/82:739 av Ing-Marie Hansson m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen beslutar uttala att de utökade resurserna för forskarutbildning i första hand bör avdelas för de nya högskoleutbildningsområdena och för forskarstuderande med icke-traditionell utbildningsbakgrund.

(Yrkande 2 behandlar utskottet under punkt 8 i detta betänkande.)

1980/81:973 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

17. att riksdagen till Utbildningsbidrag för doktorander för budgetåret 1981/82 beslutar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 9 750 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 87 894 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.

(Yrkandena 1, 3, 15, 16, 19 och 20 behandlar utskottet i betänkande 1980/81:20. Övriga yrkanden behandlar utskottet i annat sammanhang.)

Utskottet

Utbildningsbidraget för doktorander grundas på en ersättning som ligger mitt emellan det högsta och det lägsta beloppet för utbildningsbidrag i arbetsmarknadsutbildningen. Bidraget utgår med 4 070 kr. i månaden, vilket motsvarar en ersättning per dag av 185 kr. Denna summa ligger mitt emellan 205 och 165 kr. som – inkl. stimulansbidrag om 10 kr. – hittills varit de högsta och lägsta beloppen för utbildningsbidrag i arbetsmarknadsutbildningen. I proposition 1980/81: 85 föreslås en förändring av grunderna för beräkning av bidrag i arbetsmarknadsutbildning, innebärande bl. a. att stimulansbidraget avvecklas. Föredragande statsrådet föreslår emellertid att utbildningsbidraget för doktorander inte försämrats genom avvecklingen av stimulansbidraget. Bidraget till doktorander skall därför enligt propositionen t. v. utgå med oförändrat belopp, dvs. 4 070 kr. i månaden eller 48 840 kr. per år.

I budgetpropositionen föreslås att antalet utbildningsbidrag ökas med 90 från 1 510 till 1 600. Ett förslagsanslag om totalt 78 144 000 kr. föreslås utgå för ändamålet.

En ökning av bidragsbeloppet från 48 840 kr. till 51 400 kr. per år föreslås i motion 1980/81: 973 yrkande 17. Vidare föreslås att medel anvisas för ytterligare 110 utbildningsbidrag utöver regeringens förslag. Anslaget bör därför föras upp med 87 894 000 kr.

Enligt motion 1980/81: 739 bör de nya utbildningsbidrag som föreslås i budgetpropositionen i första hand avdelas för sådana forskarstuderande som genom de nya behörighetsreglerna fått allmän behörighet för forskarutbildning. Som exempel nämner motionärerna forskarstuderande som har sin grundutbildning inom vård- och förskoleområdena. Motionärerna anser att det är nödvändigt att forskningsinsatser inom dessa områden stimuleras genom utbildningsbidrag (yrkande 1).

Vad angår bidragsbeloppets storlek uttalade utskottet redan i sitt betänkande 1980/81: 12 att bidraget inte får försämrats genom en avveckling av stimulansbidraget. Riksdagen biföll utskottets förslag (UbU 1980/81: 15, rskr 1980/81: 120). Utskottet har därför ingenting att erinra mot uttalandet i proposition 1980/81: 85 i denna del.

Förslaget i motion 1980/81: 973 (yrkande 17) om en ökning av bidragsbeloppet kan utskottet inte ansluta sig till. Lärartjänstutredningen har i sitt betänkande (SOU 1980: 3) Lärare i högskolan lagt fram förslag om studiefinansiering under forskarutbildningen. Förslaget bereds inom regeringskansliet. En omprövning av bidragsbeloppet bör anstå i avvaktan på ställningstagande till utredningens förslag. En ökning av antalet utbildningsbidrag utöver den som föreslagits i budgetpropositionen kan utskottet av statsfinansiella skäl inte tillstyrka. Riksdagen bör därför i enlighet med förslag såväl i proposition 1980/81: 85 i denna del som i budgetpropositionen godkänna att bidragen utgår med oförändrat belopp. Riksdagen bör alltså avslå yrkande 17 i motion 1980/81: 973 och anvisa medel i enlighet med budgetpropositionens förslag.

Vad slutligen angår fördelning av bidrag till nya grupper forskarstuderande vill utskottet erinra om att det vid behandlingen av föregående års budgetproposition anslöt sig till föredragandens uppfattning att det är angeläget att de nya grupperna så långt möjligt ges reella möjligheter att genomgå forskarutbildning. Regeringen har nyligen gett universitets- och högskoleämbetet i uppdrag att analysera för- och nackdelar med att avdela ett begränsat antal utbildningsbidrag för forskarstuderande med icke-traditionell utbildningsbakgrund. Med hänvisning till att den fråga som tas upp i yrkande 1 i motion 1980/81: 739 är under beredning föreslår utskottet att yrkandet avslås av riksdagen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 85 om utbildningsbidrag för doktorander samt med bifall till proposition 1980/81: 100 och med avslag på motion 1980/81: 973 yrkande 17 till *Utbildningsbidrag för doktorander* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 78 144 000 kr.,
2. att riksdagen beträffande fördelning av utbildningsbidrag avslår motion 1980/81: 739 yrkande 1.

7. Forskning och utvecklingsarbete för högskolan m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt D 34 (s. 560–563) och hemställer

att riksdagen till *Forskning och utvecklingsarbete för högskolan m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 14 635 000 kr.

8. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. Regeringen har under punkt D 35 (s. 563–565) föreslagit riksdagen att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 36 411 000 kr.

Motionen

1980/81: 739 av Ing-Marie Hansson m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

2. att riksdagen beslutar att vid fördelning av medel för bl. a. universitetslektors tjänstledighet för forskning, vid sidan av vetenskaplig kompetens, även behovet av forskning på försummade forskningsområden, s. k. problemområden, bör vägas in vid fördelningen av resurserna till forskaravvoderade lektorer.

(Yrkande 1 behandlar utskottet under punkt 6 i detta betänkande.)

Utskottet

Från detta anslag bestrids bl. a. kostnader för universitetslektors m. fl. tjänstledighet för forskning. Medlen är avsedda att ge universitetslektorer och innehavare av motsvarande tjänster som lektor möjlighet att ägna sig

åt forskning. Medlen disponeras av högskolestyrelser och regionstyrelser och fördelas efter ansökan.

I motion 1980/81: 739 föreslås att vid fördelning av medlen behovet av forskning på försummade forskningsområden vägs in vid sidan av vetenskaplig kompetens (yrkande 2).

Regeringen har nyligen uppdragit åt universitets- och högskoleämbetet att med utgångspunkt i hittills gjorda erfarenheter se över de regler som nu gäller för fördelning av dessa medel.

Med hänvisning till detta uppdrag föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 739 yrkande 2.

Utskottet har inget att erinra mot medelsberäkningen under anslaget.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande fördelning av medel för universitetslektorers m. fl. tjänstledighet för forskning avslår motion 1980/81: 739 yrkande 2,
2. att riksdagen till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 36411 000 kr.

Stockholm den 19 mars 1981

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets behandling: Stig Alemyr (s), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Lena Hjelm-Wallén (s), Kerstin Göthberg (c), Ann-Cathrine Haglund (m), Margot Wallström (s), Christina Rogestam (c) och Olle Grahn (fp).

Reservation

Utbildningsbidrag för doktorander (punkt 6, mom. 1)

Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén och Margot Wallström (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Förslaget i" och slutar "budgetpropositionens förslag" bort ha följande lydelse:

Utbildningsbidragen är enligt utskottets uppfattning ett viktigt inslag i forskarutbildningen. Med hänsyn till behovet att förstärka forskningen inom olika områden är antalet bidrag alltför litet även med den uppräknade som anges i budgetpropositionen. En ytterligare ökning är angelägen också mot bakgrund av att arbetstillfällena inom grundutbildningen minskar för

forskarstuderande som inte kommer i fråga för utbildningsbidrag och som genom undervisning parallellt med forskning hittills klarat sin försörjning.

Utskottet anser därför att det är nödvändigt att stödet till de forskarstuderande förbättras dels genom att bidraget höjs från nuvarande 48 840 kr. till 51 400 kr. per år, dels genom att antalet bidrag ökas med 110 utöver regeringens förslag. Ökningen av antalet bidrag bör riktas i första hand mot teknik och naturvetenskap, där en förbättrad rekrytering är särskilt angelägen. Riksdagen bör därför med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 17 anvisa ett anslag för ändamålet av 87 894 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionerna 1980/81: 85 och 1980/81: 100 samt med bifall till motion 1980/81:973 yrkande 17 till *Utbildningsbidrag för doktorander* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 87 890 000 kr.,